

УДК 02:004.4

Бережна Ксенія Сергіївна,

бібліотекар II категорії

залу інформаційного сервісу

бібліотеки

Харківського національного університету

міського господарства імені О. М. Бекетова

пошт. адреса: ХНУМГ, вул. Революції, 12, м. Харків, 61002, Україна

конт. тел.: 063-240-56-67

e-mail: beksssss@inbox.ru

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АІБС «КОНА» В РОБОТУ БІБЛІОТЕКИ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

Автоматизована інформаційно-бібліотечна система (АІБС) «Коһа» є першою бібліотечною системою з відкритим вихідним кодом, яка широко використовується публічними, шкільними та спеціальними бібліотеками. Система «Коһа» була створена в 1999 р. новозеландської компанією «Katipo Communication LTD» для бібліотеки Horowhenua і вперше була впроваджена в січні 2000 р. Хоча перші версії системи Коһа були призначені для малих і середніх бібліотек, вона згодом була модернізована і в даний час використовується понад 350 бібліотеками світу. Можливо успіх ПЗ закладено в його назві. «Коһа» мовою маорі означає дар або пожертвування.

Бібліотека Харківського національного університету міського господарства (ХНУМГ) імені О. М. Бекетова впродовж 2008–2009 рр. здійснила перехід на вільне ПЗ «Коһа» (версія 2.2). До цього часу бібліотека працювала з модулем «Каталогізація» французької програми «Liber Media».

АІБС «Коһа» забезпечує основні функції, які потрібні для обслуговування читачів:

- онлайновий доступ до електронного каталогу;
- електронне замовлення документів;
- каталогізація;
- база даних читачів бібліотеки;
- видача/повернення книжок;
- зв'язок між відділами та філіями бібліотеки.

Крім перерахованих вище особливостей, АІБС «Коһа» має і ряд інших:

- простий і зрозумілий інтерфейс;
- можливість широкого, багатоаспектного і оперативного пошуку;
- можливість керування документальними потоками і абонентами;
- можливість імпорту та експорту бібліографічних записів;
- можливість аналітичного опису статей;
- здатність працювати з будь-якою кількістю підрозділів, користувачів (категорій користувачів), примірників (категорій примірників), валют та інших бібліотечних даних;
- модуль каталогізації з вбудованим клієнтом Z39.50.

З 2009-2014 рр. електронний каталог на фонд бібліотеки ХНУМГ ім. О. М. Бекетова в АІБС «Кoha» створювався в кілька етапів які представлені у вигляді таблиці.

Рік	Введено описів за рік (назв) у АІБС «Кoha»	Обсяг електронного каталогу в назвах станом на грудень поточного року
2009 Розпочали працювати у версії 2.2 ПЗ «Кoha»	12324 описів конвертували з ПЗ «Лібер Медіа», та ввели 3831	16155
2010	35155 введення фондів читальних залів (введено багато назв, але мало примірників)	51310
2011 Перехід на версію 3.0.2 ПЗ «Кoha» . Розпочали обслуговувати користувачів в автоматизованому режимі. (Електронний формуляр. Видача/повернення. Електронне замовлення документів)	3506	54816
2012	9451	64267
2013	9738	74005
2014 З листопада здійснили перехід на версію 3.16.04	9302	83307 назв (283091 примірник)
2015	Версія 3.16.04 дає змогу робити аналітичний опис документів. Розпочали робити посилання на електронні адреси документів, які розміщені у Цифровому репозиторії, розміщувати фото обкладинки документів.	

З 2009 по 2011 р. бібліотека продовжила роботу по створенню ЕК на фонд бібліотеки. У 2011 р. був здійснений перехід на версію 3.0.2 ПЗ «Кoha». Недоліком перших версій АІБС була відсутність аналітичного опису періодичних видань. З вересня 2011 р. бібліотека розпочала обслуговувати користувачів в автоматизованому режимі. Здійснювалися наступні бізнес-процеси:

1. Каталогізація (створення нового запису та редагування).
2. Обіг:
  - пошук за документами;
  - пошук за користувачами;
  - електронний формуляр;
  - видача/повернення документів;
  - електронне замовлення документів;
  - переміщення документів по відділам бібліотеки.
3. Звіти щодо обігу:
  - черга резервувань;
  - переміщення документів по відділам;
  - прострочення терміну користування;
  - нові надходження;
  - статистика (надходження; користувачі; користувачі з найбільшою кількістю книговидач; користувачі, яким ще нічого не видавалося; примірники, що не видавалися; втрачені примірники; каталог за типами одиниць та ін.);

- обсяг ЕК за назвами документів, примірниками та ін.

Обслуговування сучасних користувачів бібліотеки потребує нових технологій, у тому числі, повноцінного онлайнового обслуговування. Тому бібліотека орієнтується на надання користувачам доступу до віддалених інформаційних ресурсів та ресурсів, які створюються в університеті. Працюючи через АБІС «Коґа» в електронному каталозі бібліотеки <http://koha.kname.edu.ua/>, користувачі мають можливість через дружній веб-інтерфейс у режимі on-line здійснювати простий і розширений пошук, зробити попереднє замовлення літератури.

На початок 2015 р. Електронний каталог (ЕК) бібліотеки налічував 87 925 записів, поповнення за минулий рік — 8 564, звернень до каталогу зовнішніх користувачів — 15 146.

У листопаді 2014 р. бібліотека здійснила перехід на версію 3.16.04 АБІС «Коґа», яка дала змогу здійснювати нові бізнес-процеси:

- аналітичний опис періодичних статей;
- он-лайн посилання на повнотекстові версії документів що знаходяться у Цифровому репозиторії університету <http://eprints.kname.edu>, на сайт науково-технічного збірника «Комунальне господарство міст» <http://khg.kname.edu.ua> та міжнародного науково-технічного журналу «Світлотехніка та електроенергетика» <http://lepe.kname.edu.ua>.

На даний момент за допомогою вільного ПЗ «Коґа» у роботу бібліотеки впроваджена автоматизація більшості бізнес-процесів. Створено 23 АРМ-бібліотекарів, які мають наступну організаційну структуру:

- Відділ автоматизації – 4 АРМ бібліотекаря:
  - 1 АРМ – обслуговування та налагодження АБІС (Коґа);
  - 2 АРМ – каталогізація, створення нового запису; додавання нових примірників; пошук в електронному каталозі (Коґа); робота в Internet, Word, Excel;
  - 1 АРМ – Книга сумарного обліку та інвентарна книга (1С: Підприємство), створення штрих-кодів читацьких квитків(Коґа), створення читацьких квитків (1С: Підприємство, Коґа); робота в Internet, Word, Excel.
- Відділ комплектування та наукової обробки літератури – 4 АРМ бібліотекаря:
  - 2 АРМ – каталогізація, створення нового запису; додавання нових примірників; пошук в електронному каталозі (Коґа);
  - 1 АРМ – внесення інформації про документ в книги інвентарного та сумарного обліку (1С: Підприємство); пошук в електронному каталозі (Коґа); робота в Internet, Word, Excel;
  - 1 АРМ – внесення інформації про документ до книг інвентарного та сумарного обліку (1С: Підприємство), ведення картотеки книгозабезпеченості (Excel); пошук в електронному каталозі (Коґа), замовлення нових надходжень (Internet, Word).
- Відділ книгозбереження – 4 АРМ бібліотекаря:
  - 2 АРМ – створення топокatalogу (обіг): каталогізація, створення нового запису; додавання нових примірників, редагування записів; видалення списаних примірників, пошук в електронному каталозі (Коґа);
  - 1 АРМ – інвентаризація фонду (Коґа); пошук в електронному каталозі

(Koha);

- 1 АРМ – переміщення фонду; пошук в електронному каталозі (Koha); робота в Internet, Word, Excel.

- інформаційно-бібліографічний відділ 3 АРМ бібліотекаря:

- 1 АРМ – формування картотеки праць вчених: створення нового запису; додавання нових примірників, редагування записів; пошук в електронному каталозі (Koha), (Internet, Word, Excel);

- 1 АРМ – створення бібліографічних покажчиків (Word), аналітичний опис статей (Koha); пошук в електронному каталозі (Koha); робота в Internet, Word;

- 1 АРМ – аналітичний опис статей (Koha); пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Internet, Word.

- Читальний зал №1 – 1 АРМ бібліотекаря – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом; пошук в електронному каталозі (Koha); робота в Word.

- Читальний зал №2 – 1 АРМ бібліотекаря – 1 АРМ – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом; пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Internet, Word.

- Абонемент навчальної літератури – 3 АРМ бібліотекаря:

- 3 АРМ – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом; пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Word.

- Заочний абонемент – 1 АРМ бібліотекаря – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом; пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Word.

- Науковий абонемент – 1 АРМ бібліотекаря – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом; пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Word.

- Художній абонемент – 1 АРМ – видача/повернення, резервування літератури за штрих-кодом, бібліографічна обробка документів; пошук в електронному каталозі (Koha), робота в Word.

Інтерфейс АІБС «Koha» можна конфігурувати і адаптувати до вимог користувачів системи. Тому будь-яка бібліотека зможе силами своїх фахівців внести необхідні зміни, нововведення і доповнення до системи.

АІБС «Koha» також дозволяє бібліотекам своєчасно, повно та оперативно задовольнити інформаційні запити користувачів, що постійно зростають, сприяє збільшенню обсягів електронних каталогів і повнотекстових баз даних.

В Україні система «Koha» зокрема використовується у таких бібліотеках:

- Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова;
- Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя;
- Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;
- Гадяцьке училище культури імені І. П. Котляревського;
- Київська Богословська Семінарія;
- Київський університет імені Бориса Грінченка;
- Львівська Богословська Семінарія.

На сучасному етапі розвитку автоматизації бібліотек доцільно обирати сучасне ПЗ з відкритими кодами таке як АІБС «Коґа». Цьому свідчить досвід бібліотеки.

Список використаної літератури

1. Автоматизована Інтегрована Бібліотечна Система (АБІС): переклад українською мовою та адаптація для б-к України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lsl.lviv.ua/software/koha/>, вільний. – Назва з екрана.
2. Агаева Л. Корпоративные библиотечные системы на основе «Коґа» [Электронный ресурс] / Л. Агаева // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – Курск, 2006–2014. – Режим доступа : <http://www.jurnal.org/articles/2012/docum5.html>, вільний. – Заголовок с екрана.
3. Бурген Т. Бібліотеки, вільний доступ до інформації та відкрите ПЗ = Libraries facilitate open access to information with open source software [Електронний ресурс] / Т. Бурген ; пер. Сергія Дубика. – Електронні текстові дані. – Режим доступу : <http://www.linux.com/article.pl?sid=07/01/10/167250>, вільний. – (дата звернення 3.03.2015). – Назва з екрана.
4. Дубик С. О. Коґа – подарок библиотекам [Электронный ресурс] / С. О. Дубик. – Электронные текстовые данные. – Режим доступа : <http://w2.irbis.info/win/inter-events/crimea2007/cd/25.pdf>, свободный. – (дата обращения 3.03.2015). – Заголовок с екрана.
5. Жукова В. П. Програмне забезпечення з відкритим кодом для електронних бібліотек [Електронний ресурс] / В. П. Жукова. – Електронні текстові дані // Вісник Харківської державної академії культури . – 2014. – Вип. 45. – С. 228–236. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/hak_2014_45_31.pdf, вільний. – (дата звернення 3.03.2015). – Назва з екрана.